Cseicsner Otília

Géher István halálára

Eötvös Collegium-i óráin gyakran mondogatta huncut mosollyal, hogy a tervezett Faulkner-monográfiát inkább nem írja meg, mert azt álmodta egyszer, hogy ha megírja, meghal. Mintha így kicselezhetné a halált, nevettünk vele, de a szívünk mélyén szerettük volna hinni magánmitológiáját, és hogy számunkra mindig elérhető lesz tanácsaival. Olyannyira, hogy a halálhírére így reagáltam: Hogy lehet? Hiszen a Faulknert nem is írta meg!

Géher István lezárt életművet hagyott hátra. Költőként három megszerkesztett kötetet küldetett át feleségével, Máriával halála előtt, hátha lehetne belőlük rádiójáték. Rádiódramaturgként 221 rádióműsornak volt szerzője, közreműködője, és nemcsak Shakespeare 37 darabból álló tükörképét alkotta meg, hanem a sajátját is: az *Anakreóni dalok*, az *És mindig mit tegyünk* saját önarcképei. Ahogy a nyugatos hagyományt folytató esszéi és tengernyi műfordításai is azok. Egyetemi tanár is volt, méghozzá legendás: aki nem járt az órájára, az nem is járt angol szakra, mondogattuk, hiszen oda még azok is jártak, akik nem voltak angol szakosok. Bár nem szívesen járt konferenciákra, és tudományos szakfolyóiratokban sem gyakran publikált, nemzetközi rangú tudós volt, egyenrangú partnere a legismertebbeknek. Legutóbb, a gyulai Shakespeare Fesztiválhoz kapcsolódó konferencián az oxfordi kritikai összkiadás szerkesztője, Stanley Wells emlékezett meg Géher István fájó hiányáról.

Részben miatta lettem anglista. Akkor még csak magyar szakosként bejártam az Angol Műhely óráira – a Műhely szintén az életmű része – és magával ragadtak a kurzuskínálat által prózaian csak kollokviumnak vagy szemináriumnak nevezett órái: az órák besorolástól függetlenül performanszok voltak, ahol ő megcsillanthatta humorát, minden képzeletet felülmúló tárgyi tudását (rendre fejből idézte Shakespeare-t) és mesélni tudását. Több volt, mint egyetemi tanár: Mester volt, mestere a kiválasztottjainak és az őt választóknak egyaránt. Mert a Műhelye nyitott volt a nem-Collegisták előtt is, ahogy a legendás szerda esti műfordító-szemináriumán is bárki részt vehetett. Minden héten más hozott szöveget, de ő mindenből felkészült. Könyörtelenül, de szeretettel és humorral mutatott rá minden félmegoldásra, pongyolaságra, félrefordításra

– tőle tanultam azt a szót, hogy leiterjakab –, de megmutatta, hogyan lehet rájönni a megoldásra, és hogy előbb nem lehet feladni. Aztán hogy valóban jó-e az a megoldás... időnként de jó lenne most is megkérdezni tőle! Legutóbb azt szerettem volna megtudni, mennyi szabadsága van egy műfordítónak egy mondatfüzéren, bekezdésen belül. De már nincs kitől.

Másodéves koromban két drámafordításomat kontrollszerkesztette, szívességből, mert neki játék volt, örömforrás, kihívás minden szöveg. Majd amikor megjelenhettek volna, lebeszélte a kiadót, korai még, mondván. Nem értettem akkor, pedig világos: abban a helyzetben a kiadó érdekeit szem előtt tartó szerkesztő volt, nem tanár. Mert Géher István mindenben egyformán szakmai volt, még ha akkor nekem, egyetemistaként nagyon nehéz is volt belátni mindezt. A miértre nem mertem rákérdezni akkor, pedig Géher tanár úr megközelíthető volt és elérhető: privátbeszélgetésekben, órák után, még telefonon is lehetett tőle tanulni az életről, a szakmáról és szakmaiságról, a mindig-mindenütt képviselt minőségről és az ésszerű kompromisszumkészségről. Ezt a békát sajnos le kell nyelni, Oti – mondogatta egy-egy színházszakmai konfliktus kapcsán, ha már erről a pályáról nem tudott lebeszélni. Mert dramaturg is volt, és abból is poeta doctus.

Sokan gyászoljuk: műfordítók, költők, esszéisták, szerkesztők, színházi emberek, Shakespeare- és amerikanista kutatók, kollégák és tanítványok, olvasók és rádióhallgatók. Nyugodjék békében Géher István!

Hivatkozás

CSEICSNER Otília, *Géher István halálára*, prae.hu, 2012. júl. 26., http://www.prae.hu/prae/articles.php?aid=5339&cat=4.

Helyesbítés

Cseicsner Otília írása eredetileg az EMLÉKEZÉSEK fejezetbe tartozik, egy szerencsétlen incidens folytán azonban kimaradt a nyomdai változatból. A szerkesztés korai fázisában ugyanis egy vasúti átszállásnál eltűnt a könyv anyagának akkor még egyetlen teljes példányát tartalmazó laptop, és a szöveg rekonstruálása során a fenti megemlékezés elkerülte a főszerkesztő figyelmét, aki ezúton is elnézést kér a szerzőtől, és ezzel a függelékkel igyekszik pótolni a hiányt.

SZENTBESZÉD, ANNO ....

Tisztelt Collegium! Kedves ballagó collegisták!
Igen tisztelt Kolléga Urnők és Urak! Nagyon kedves gyerekek!

Két éve már ért egyszer az a megtiszteltetés, hogy hasonló alkalommal az akkori Igazgató Úr helyett én mondhattam beszédet. Büszke voltam erre, mint ahogy most is büszke vagyok - bár nem hiszem, hogy okom lenne büszkélkedni vele. Az ünnepi szónok ugyanis csak megszólaltatója a beszédnek; a valódi beszélő, aki ilyenkor megszólal: maga a Collegium. Mert egyikünk sem mondhatja kevélyen, hogy a Collegium én vagyok; csak azt mondhatjuk valamennyien, illő alázattal, hogy én a Collegium vagyok...

Mit mond hát általam a Collegium? A Collegium, ahogy ismétlődik az alkalom és változik a hallgatóság, lényege szerint mindig ugyanazt mondja: önmagát, önmagának. Két évvel ezelőtt, ha jól emlékszem, a genius loci, a jó hely szelleme forgott szóban: erről van szó ma is.

Hadd adjak hangot annak a reménynek, hogy - a Collegiumot körülvevő világhoz viszonyítva - jó helyetek volt itt az elmúlt néhány évben. Ha igen, ebből logikusan az is következhetnék, hogy most könnyeznünk illene. Hiszen a jó helyről elmenni, innen embereket elengedni nem öröm. Hogyhogy a Collegium mégis mosolyog?

Hogy logikáját megértsük, hallgassuk, mit mond. Azt mondja nektek a Collegium: úgy engedlek útnak, hogy veletek megyek. Aki valaha collegista volt, mindörökre collegista marad; akárhol vagytok tehát, ott van veletek a Collegium is. A genius loci megszokta, s mert megérdemli, meg is kívánja, hogy lakóhelye legyen. Azt várja tőletek, hogy jó helyét megteremtsétek. Hogy helyet csináljatok annak, amit elvisztek innen - azzal, amit innen kaptatok: a Collegiumnak... a Collegiummal...

Mert mi is a Collegium? A szó latin etimológiája /co-legium/ szerint: a közös törvényt tisztelők, az egy tisztet viselők, egy hivatást követők együttese. És mi az, amit törvényerőre emel, amivel megtisztel, amit hivatássá tesz? Azt mondja a Collegium: ez a szabad gondolkodás, az alkotó szellemi munka, a művelt embertársaság öröme.

Ez a lehetőségnyi öröm keresteti veletek a helyét. Helyet adhat neki egy jól megírt szöveg, egy jól megtartott tanóra, egy jól elvégzett feladat, vagy akár egy jól alakított beszélgetés, egy-egy tartalmasan, jólesően eltöltött nap... Mind egy-egy kis jó hely az életetekben, és együttesükben talál majd jó helyet az életetek. A jó hely -

a Collegium - eredendően társas természetű: ha az életetek jó hely, benne és körülötte mások is jól érzik magukat. S ha itt is, ott is megteremtődik egy-egy emberéletnyi jó hely, ennek eredményeképpen - talán, valamicskével - jobb hely lehet a világ.

Lehetséges ez? Hinnünk kell benne, mert ebben rejlik a Collegium szabadon szolgáló szellemlétének értelme. A Collegium nem lehetne jó hely, ha nem lenne tőle - tőlünk, tőletek - valamicskével jobb hely a világ. Így tartoznak össze, így tarthatják fenn egymást a Collegium és annak tagjai.

S akik együttesünkben összetartozunk, valahol mindig együtt is vagyunk. Van közöttetek, aki itt marad jövőre is, de mint felnőtt kolléga, olyan tanítvány, aki már tanítja is, amit tanult. Azok pedig, akik a világban teszik ugyanezt, majd vissza-visszajárnak, hogy beszámoljanak Collegiumukról a Collegiumnak. Hogy bizonyságot tegyenek róla, vajon "ment-e a könyvek által a világ elébb", azaz ment-e valamire, haladt-e álltóhelyében a Collegium...

Most tehát, amikor a Collegium azt mondja nektek: viszontlátásra - mosolyával ezt mondja: kívánom, hogy viszontláthassam magam bennetek, és szeretném, ha viszonláthatnálak titeket magamban.

Adja Isten, hogy úgy legyen. Ámen.

Géher István

Eötvös József Collegium